

SENED VE METİN ARASINDAKİ İLİŞKİ

- 1- Senede göre metne gösterilen ilginin orantısı tartışmalı olmakla birlikte, senede oldukça fazla önem verildiği bir gerçektir. Çünkü özellikle süreç başlangıcı olan ashab döneminin sonları ile tabiun zamanı göz önüne getirildiğinde, karışıklıkların olduğu bir ortamda, öncelikli olarak şahısların göz önünde tutulmuş olması makuldür. Zira bir haber geliyor ama bunu kim getiriyor? Güvenilir birisi mi yoksa haberine itimat edilmeyecek bir zat mıdır? İbn Sîrîn'in, fitnenin zuhuruyla beraber isnad sormaya başladıklarını söylemesi, bu bağlamda daha anlaşılır olmaktadır. Ayrıca "Bir tabiinin, bazı rivayetler hakkında yalnız metne bakarak kati hükümde bulunabileceği düşünülemez. Her şeyden evvel bir kültür meselesidir. O hâlde, İslam'a aykırı olmayan mevzû bir rivayet karşısında isnada sarılmaktan başka yol yoktur. Zehebî'nin 'fadail, akaid ve rekaik konusundaki hadislerin iyisini kötüsünden ayırmakta, rical tetkikinden başka çare yoktur.' demesi bu zarurettendir." Nitekim aynı hususa temas eden İzmirli İsmail Hakkı, manaları sahih olmakla birlikte fem-i rasulden sudur etmemiş olanları bilmenin ancak isnadı tanımak ve araştırmakla mümkün olacağını belirtir. "Tasavvuf, ahlak, tefsir ve tarih kitaplarında bulunan mevzû hadislerin pek çoğu bu kabildendir." der.
Metne hazırlık senedi kabul etmeye bağlı olduğu için, senedin geçilmesi zarureti vardır. Bir tarihçinin bütün tarih sayfalarını insanlar yazdığından ve bu sebeple insanın aklının ve iradesinin incelenmesi gerektiğinden bahsetmesi gibi, bütün hadisleri bizlere ulaştıranlar da insanlar olduğundan, öncelikle onların incelenmesi gerekir. Bu sebeple de haberi getiren güvenilir olmazsa, getirdiğinin kıymeti kendisinin kıymetiyle eş değerde kalır. Bu yüzden bir metnin doğru olup olmadığını anlamak, ilk önce onu haber verenin durumuna, şahitliğinin kabul edilip edilmeyeceğinin tespitine bağlıdır.
Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Muhaddislerin sened tenkidindeki nihai gayeleri metnin korunmasıdır. Yoksa ricalle bir alıp veremedikleri yoktur. Bu sebepledir ki yalancı ravileri faş etmeyi bir vazife bilmişler, dini öncelediklerinden, durumlarından haberdar etmenin gıybet olmadığını benimsemişlerdir: İbn Uleyye'nin (193/809) yanında hadisleri zayıf kabul edilen Leys b. Ebî Suleym'in (143/760) durumu beyan edilir. Birisi, yapılanın gıybet olduğunu söylemeye kalkınca, İbn Uleyye onu azarlar ve "Bu bir emanettir, gıybet değildir." der. Yahyâ b. Saîd de (198/813) diyor ki: "Şu'be, Sufyân'u's-Sevrî, Mâlik b. Enes ve Sufyân b. Uyeyne'ye hadis rivayetindeki durumu sebebiyle (yalancılıkla) itham edilen veya (hakkıyla) ezberlemeyen kimseyi (ne yapacağız?) diye sordum. Bana, "Durumlarını insanlara söyle." dediler. Ahmed b. Hanbel de Abdullâh b. Misver el-Hâşimî için, "Ben onun hadislerini çiziyorum. Rivayetleri mevzûdur." demiştir.
- 2- Adalet ve zabtın metinle ilgisi nedir?
- 3- Ravide adaleti tesis eden unsurlar
- 4- Adalet sıfatını zedeleyen kusurlar
- 5- Zabıt
- 6- Zabıt sıfatını zedeleyen kusurlar
- 7- Adalet ve zabıt nereye kadar yeterlidir? Bütün problemleri çözer mi?
Raviler zincirinin güvenilirliği tespit edildiğinde, böyle insanların getirdiği metin (hadis ilimleri açısından bir problem yoksa), peygamber buyruğu olarak önümüzdedir demektir. Bu durumda, kabul etmek, önümüzdeki tek seçenektir. İbn Hazm'ın ahad haberlerle ilgili dediği gibi: "Adil bir ravi kendisi gibi

birisinden rivayet eder ve bu şekilde sened Hz. Peygamber'e kadar ulaşırsa, artık onunla amel etmek vacip olmuştur. Ona itaat ve hükmüyle amel icap eder. Başkası onu isterse mursel veya mevkuf rivayet etsin, artık önemi yoktur. Hatta yalancı biri dahi rivayet etse önemli değildir. Aynı şekilde, başka yoldan rivayet edilmesi veya sadece bu tarikle rivayet edilmiş olması da böyledir. Keza ravinin köle veya kadın olması veya olmaması da mühim değildir. Şart olan, ravinin adil ve fakih olmasıdır." Çünkü ravi eğer kendisinde aranan vasıflara sahip; zabt, hıfz, emanet özelliklerini taşıyor; hadislerde tebdil ve tağyirde bulunmaktan beri ise bu insanın Hz. Peygamber adına yalan söylemesi uzak bir ihtimaldir.

Ancak, ravi güvenilir olmakla beraber metin açısından bir problem olduğunda, hadis hemen kabul edilmemektedir. Bu sefer devreye metin ilimleri ve dirâyetu'l-hadîs girmekte, ravinin naklettiği metin "sıhhat testine" tabi tutulmaktadır. İmâm Şâfiî'nin sözü bu hususu güzel ifade etmesi açısından önemlidir: "Hadisin doğruluğuna veya yalan olduğuna en çok haber verenin doğruluğu veya yalancılığı ile delil getirilir, ancak hadislerin çok az bir kısmı hariç. Bunlarda ise haberin doğruluğu veya yalan oluşuna şöyle delil getirilir: Muhaddisin öyle olması caiz olmayan bir hadis rivayet etmesi veya kendisinden daha sika ve doğruluk yönü ağır basan kimseye aykırı rivayet etmesidir." Bu sebeple, "Senedin sağlamlığı, metninin sahihliği hususunda garanti belgesi değildir" demek yerinde olur.